

FŐÉPÍTÉSZEK

BODONYI CSABA • TOKAJ

Ismerjük a legendás történetet: 1918 végén Kós Károly a trianoni Magyarországot elhagyó utolsó vonattal – mit vonattal, mozdonyal – tért Budapestről haza Kolozsvárra, tudva, érezve, hogy a nehéz sors elé néző Erdélyben lesz rá szükség.

Bodonyi Csaba mesternek nem kellett sehova sem utaznia, hiszen Miskolc tágabb környezetében született, ott nőtt föl, és ott van ma is. Tudja, érzi, hogy Miskolcon van rá szükség. Meg persze Tokajban, meg az alföldi tanyákon. S országos ügyeket intézni feljár Budapestre, hol a Parlamentbe, hol a Kamarába, hol az Akadémiára, ahova kell, hogy a dolgok rendben menjenek. És ha nem mennek rendben, akkor is, mert talán...

Ezen kívül Miskolcon iskolát alapít, műhelyt teremt, fiataloknak adja tovább, mit mesterétől, Plesz Antaltól kapott. Politizál, szervez, tanít. És tervez. Mert a lényeg az építés. A többi? A többi nélkülözhetetlen a lényeg eléréséhez: a tervezéshez.

Bodonyi Csaba 70 éves. Isten éltesse sokáig, s adjon neki könnyű tervezést!

Minden település az idő és a történelem tárgyi lenyomata. Semmi oly gazdagon, plasztikus tapinthatósággal, átfogóan és hétköznapi közérthetőséggel nem sugallja az idő és a történelem érzetét, mint az épített környezet, a város. Semmi sem oly sivár azonban, mint az egy időben létrejött gyökértelen, történelem nélküli város, vagy városrészek, amelyek nem fejleszthetők, ezért jövőtlenek. A gazdag, változatos történelem gazdag, változatos építészeti teremt. Tokaj ezért is gazdag építészeti értékekben.

Tokajban az első számú építészeti érték maga a történeti városszerkezet. Ez a spontán kialakult, organikus fejlődő struktúra ezer év lenyomatát hordozza. A várost a vízhez és hegyhez való egyidejű szerves, meghitt kapcsolat jellemzi. Ebből nő ki a folyó vonalát és a terepet finoman követő girbegurba, változatos vonalvezetésű szűk utcácskák hálózata. Elágazásokkal, beszögellésekkel, teresedésekkel. Tokaj területén három, eltérő minőséget képviselő települési karakter különböztethető meg. Az

óváros, a közúti és a vasúti híd között lévő középületek csoportja, és a kistokaji kertes, falusias településrész. A nagyszámú műemlék ellenére az épületekben rögzült építészettörténeti érték átlagosan nem kimagasló, de karakteres értékű, különösen a főtér közelében lévő polgárházak sora, a templomok, a zsinagóga és a kastély. Inkább az épületek együttese, szerveződése, a téarányok, a szűk telkek, a veretes kapuzatokkal megtört tömör falazott kerítések és a zártosuló, legfeljebb kétszintes beépítés adják a város egyedi léptékét, sajátos térszövetét és hangulatát.

A településfejlődés legillékonyabb, megfoghatatlan eredménye, eredője a helyszelleme. Az atmoszféra. Hamvas Béla öszszegző megállapításával, miszerint *Tokaj a legészakibb mediterrán város*, könnyű azonosulni. Vajon a megtelepedő görög, zsidó, olasz kereskedők hozták ezt a mediterrán ízt? Vagy éppen fordítva történt, a meglévő hangulat miatt könnyen otthonra leltek? Nem tudni. Valószínűsíthető azonban, hogy

ez a mediterrán hangulat vonzotta ide a műzsákat, költőket, írókat, festőket és szobrászokat. Építészeket, értelmiségieket, fiatalokat. Tokaj atmoszférája nagyságrendjét meghaladó módon intenzíven városias. Hangulata talán leginkább a régi Szentendréhez hasonlatos.

Tokaj emblematikus hely. A tokaji bort, a szőlő- és borkultúrát, Hegyalját jelképezi. Ez súlyos felelősséget ró a városra, és a magasabb fórumokra. Ez a legkülönösebb, legsajátosabb, legfontosabb és legnemzetközibb értéke és szerepe a városnak. Újra és újra megmérettetik, hogy mint építészeti keret és turistacélpont hogyan tölti be szerepét. Márkaromboló vagy márkajavító? Ha az aszúbor hatputtonyos, hány puttonyos a város? Ezen a téren sajnos nagy a lemaradás, bár ezen az utóbbi huszonöt év fejlesztései csökkentettek valamit.

Az értékek számbavétele és megfejítése elengedhetetlen. Az egyik, bár passzív ok, a megőrzés és az identitás megvédése. Ennél fontosabb, hogy ez legyen a mai városfej-

BODONYI CSABA DLA (1943)

1967 Budapesti Műszaki Egyetem
Építészmérnöki Kar
1972 MÉSZ Mesteriskola hallgatója
1980-84 MÉSZ Mesteriskola oktatója
1977-88 Ferencz Istvánnal a Miskolci
Építész Műhely szervezője és
szakmai vezetője
1993- BME címzetes egyetemi tanár
1997 DLA fokozat
1970-89 Északterv tervező, főmérnök
1989-98 Interplan Kft. műteremvezető
1990- Bodonyi Építész Kft. saját
műterem
1987-2011 Tokaj főépítésze
1972 - Magyar Építőművészek Szövet-
sége tagja
1985-90 Országgyűlési képviselő
1997-99 Magyar Építész Kamara
alelnök, elnökségi tag
1996-2005 BAZ Megyei Építész
Kamara elnök
1994- a Kós Károly Egyesülés tagja
1992 a Magyar Művészeti Akadémia
alapító tagja
2001 A Miskolci Akadémiai Bizottság
mellett létrejött Művészeti
Akadémia tagja, jelenleg elnöke

Ybl Miklós-díj (1979) • Széchenyi-díj (1991)
• Pro Urbe Sajópetri (1995) • Pro Urbe Tokaj
és Miskolc (1997) • Miskolc város alkotói
díja (1999) • Kotsis Iván Emlékérem (1993)
• Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Alkotói
díja (2000) • Az Év Főépítésze (2003) • Pro
Architectura díj (2004) • Prima díj (2006)
• Miskolc díszpolgára (2011)

lesztés kiinduló öröksége, bázisa. Ez adja régi és új szerves kapcsolatát. A kontinuitás, a gyökerekből kiinduló értelmes és érzékeny cselekvés miatt. Az értékekből az folytatódik, genetikusan az marad fenn igazán és véglegesen, ami az új fejlesztésekbe beépül.

A régi és az új értékek kapcsolata a XX. századi építészet problematikus és tévedésekkel terhelt kérdésköre. A század első harmadáig a különböző stílusok egymásutánisága, a spontán – nem, vagy alig tervezett fejlődés – organikus települést eredményezett. A váltakozó stílusú házak egymás mellé épültek. Harmonikusan, mert a

stílusok egymást nem tagadták, közös archetipikus elemeket használtak. Ezt nevezhetjük szerves újnak. A probléma ezt követően jelentkezett, a Bauhaus város- és építészeti felfogásának eredményeképpen. Ezek az elvek a következők: az összes stílus tagadása, a létrejött városstruktúrák iránti közömbösség és tagadó hozzáállás, a *tabula rasa* elve, valamint az internacionalizmus eszméje, ebből következően pedig a nemzeti identitás tagadása. A mindenáron való új bálványa (lakótelepek) miatt megindult a falu- és városrombolás. Új, de gyökértelen városok, városrészek jöttek létre, részben az

Bodonyi Csaba: Gimnázium és Környezetvédelmi Szakközépiskola, Városi Sportcsarnok, Tokaj 1996 • lent: Bodonyi Csaba: Általános iskola és városi könyvtár átépítése, Tokaj 1998

Bodonyi Csaba: Dobogó pincészet, Tokaj 2001

Bodonyi Csaba: Ravatalozó átalakítás, Tokaj 2004

Farkas Pál: Zsinagóga helyreállítása, Tokaj 2006

Bodonyi Csaba: Toldi fogadó, Tokaj, 2010

indokolatlan rombolás helyén, a hely szellemétől függetlenül, részben baloldali eszmékkel társulva. Ezek a tervezett, teoretikus települések, településrészek szépségben, élıhetőségben, meghittségben, atmoszférában, építészeti gazdagságban furcsa módon világszerte rendre alulmúlták a spontán létrejött települések minőségét, varázsát és gazdagságát. A spontán alakuló organikus települést ugyanis az élet és a történelem, a tervezett várost viszont az életről, jövőről való tudás, napi politikai célok, érdekek és akaratok hozzák létre. Ez a tudásunk pedig alulmúlja az élet teljességét, gazdagságát és sokszínűségét. A tudás és a különféle teóriák alapján egy szervetlen, „ál-új” jött létre.

Ettől menekült meg Tokaj, mert a várost 1945-től negyven éven át a politikai és gazdasági fejlesztő akarat elkerülte. Ezzel párhuzamosan a fejlődés jótékony hatásai is elkerültek, ugyanakkor nem lett tönkrefejlesztve, lerombolva, megújítva. Egy-két kompromisszumot leszámítva, mint például a főtéri áruház vagy a szálloda. Amikor Tokaj 1986-ban visszanyerte városi címét, a fejlesztés már más szempontokat követett. Mint minden település, Tokaj szerkezetében, épületeiben és részleteiben továbbörökíthető géneket hordoz. Nincs a hely szellemétől független minőség, csak sajátos, egyedi minőség létezik, melyet érzékeny figyelemmel kell megfejteni és alkalmazni. Tokajban csak tokaji építészethet lehet, ami sehol máshol nem hiteles. Ez Tokaj építészeti identitása. A városépítészethet folytonosságra, vagyis a szerves újra épül. A beavatkozók részéről egyszerre szükséges tudás és alázat, a múlt és jövő iránti egyidejű és arányos felelősséggel. A fejleszthető értékeket, genetikai tartalmat a főépítésznek kell érzékenyen megfejteni, és mint a hely szellemét és építészeti kultúráját a lakosság és a tervező építészek felé meggyőzően közvetíteni. Minden építető partnerré tehető abban, hogy élete talán egyetlen építési akciójával, saját igényein túlmutatva városi értéket is teremtsen, kialakítva ezzel rész és egész, az egyéni és a közös érdek élményekkel teli kapcsolatát. Ezért minden építési szándékot „szentnek” tekintünk. Minden csak saját természete szerint fejleszthető. Más a felfedezés és más a kitalálás. Amit kitalálunk, az ránk jellemző és teoretikus, nem biztos, hogy az élet visszaigazolja helyességét. Felfedezni

Bodonyi Csaba

A FŐÉPÍTÉSZSÉG 12 PONTJA

- 1.) A főépítési hálózatot országos lefedettségűvé kell tenni, amely minimálisan országos főépítész 1 fő
állami (regionális) főépítész 7 fő
megyei főépítész 19 fő
budapesti főépítész 1 fő
kerületi (Bp.) főépítész 22 fő
városi települési főépítész 327 fő
tanyak főépítésze 1 fő
világörökségi főépítész 8 fő
kistérségi (járás) főépítész 170 fő
Összesen, minimum 556 fő
- 2.) A főépítészmellett az önkormányzatnál kis településtervezési egységet kell működtetni a településrendezési tervek folyamatos kezelésére. (Ezt a jogot a jelenlegi törvények is biztosítják.)

- 3.) A főépítési hálózatot hierarchikussá kell tenni. (A tervtanácsok miatt.)
- 4.) A főépítészek mellett kötelezően tervtanácsokat kell működtetni, ugyancsak hierarchikus rendszerben.
- 5.) A főépítészeknek – kontroll mellett – biztosítani kellene a tervezési jogot is, hiszen nem lehet 556 kreatív építészt kivonni a szakmagyakorlásból. (Valamint azért, hogy a tervezők és a főépítészmelközti kommunikáció alapja a kreativitás legyen.)
- 6.) A főépítészmelkinevezését a felsorolt helyeken kötelezővé kell tenni, erre akár országos (állami) pénzügyi keretet is kell biztosítani. (Különösen járások esetén.)
- 7.) A nem engedélyköteles építési tevékenységeket főépítészmelállásfoglalás alapján lehessen végezni.
- 8.) A főépítészmelnek, ill. az általa vezetett tervtanácsnak szakmai vétőjogot kell

- 9.) A főépítészmel a településfejlesztésben a polgármester stratégiai tanácsadója. A településtervezési terv kezelője, az építési engedélyezési eljárásban kötelező szakhatóságként vegyen részt.
- 10.) A főépítészmel személyét a Főépítészmel Kollégium, a Magyar Építészmel Kamara és a MÉSZ, valamint az Országos Főépítészmel együttes javaslata alapján lehessen véglegesíteni.
- 11.) A főépítészmel kinevezéshez 10 éves megelőző építészeti és településtervezési gyakorlat legyen szükséges.
- 12.) A főépítészmel státusza a politikától független, a politikai (önkormányzati) választások nem érinthetik.

*(összeállítva 2011-ben,
aktualizálva 2013-ban)*

Farkas Pál: Zsinagóga helyreállítása, Tokaj 2006

Bodonyi Csaba: Idősek Otthona, Tokaj 2003 Fotó Zsitva Tibor

viszont csak azt lehet, ami, ha titokban is, már létezik, tehát eleve élet- vagy törvényszerű.

Tokajban az építészeti érték átmentésének lépéseit az érvényes rendezési terv felülvizsgálatát követően egy új rendezési terv határozta meg. Kiterjesztettük a védett műemléki területet, a testület megalkotta a helyi értékvédelmi rendeletet. Felmentést kértünk a telkek beépítési százalékának felső határa alól, hogy a meglévő sűrű térszövetnek megfelelően fejleszthessük a várost, elkerülve az épületek indokolatlan magassági növekedését. Első lépésként a közlekedési és földalatti infrastruktúra rendezése történt meg. A meglévő utak hasznosításá-

val és egyirányúsításával a belvárost tehermentesítő elkerülő utat alakítottunk ki. Ezzel lehetővé vált a főutca gyalogosítása, humanizálása. A sétálóutca díszburkolatot és új közvilágítást kapott, a légvezetéseket földkábelekre cserélték. A város kezdte visszanyerni régi kisvárosi hangulatát, atmoszféráját. A mérnöki vonatkozású hálózatok rendezését követően megindulhattak a felújítások és az új építések. Az óvárosi helyreállításoknál és az új épületeknél az öröklött térarány, lépték, a tömör kerítések, a spaletták, a mértéktartó, de helyenként a szabadosság elvét követő színezés, a felületből is igényes cseréptetők alkalmazá-

Bodonyi Csaba: Dobogó pincészet, Tokaj 2001

sa, a polgári hagyományok átmentése és folytatása voltak a fő szempontok. Megtörtént többek között a Takarékszövetkezet műemléki felújítása, a Városháza rekonstrukciója és bővítése. Mindemellett folyamatos kis lépésekkel, festésekkel, portálok, kapuk felújításával, köztéri szobrok elhelyezésével, reklámok és irányítótáblák megtervezésével és szabályozásával haladtunk előre. Igen sok múlik a kis lépések intelligenciáján, talán ez a kultúrát fenntartó erő. A rendezési tervben új városi tereket jelöltünk ki, a „parkszegénységet” pedig a szigeti vár körül létrehozandó közpark kialakításával tervezzük felszámolni. A két folyó közti félszigeten történelmi és ökológiai park létrehozását, a vár régészeti feltárását, hídon való megközelítését tervezzük. Már több kezdeményezés is született arra, hogy Makovecz Imre sevillai kiállítási pavilonját – a mester egyetértésével – a szigetcsúcson, egy árvíz feletti platón helyezzük el. Visszahozva vagy újraépítve térségi látogatóközpontként, a városi leleteket kiállító épületként és túrahajó-kikötőként funkcionálhatna. Amíg a Bodrog felett tervezett gyaloghíd nem valósul meg, addig a vár és a látogatóközpont megközelítése az ugyancsak Makovecz Imre által tervezett hajóval történhetne.

További rekonstrukciók és új épületek (rendőrkapitányság, ravatalozó, munkaügyi központ, hotel, orvosi rendelők, élelmiszer áruház, a Degenfeld palota helyreállítása, lakó és üdülőházak stb.) mellett megtörtént a főút teljes rekonstrukciója, díszburkolatos leállósávval, járdával és kerékpárúttal, földkábelek kialakításával. A fejlesztések építészeti színvonalának biztosítására a város kvalifikált építészeket (Bán Ferenc Ybl- és Kossuth-díjas, Bodonyi Csaba Ybl- és Széchenyi-díjas, Erhardt Gábor, Farkas Pál, Ferencz István Ybl- és Kossuth-díjas, Gulybán Ede, Halmai Attila, Horváth Zoltán fiatal mester és több vándoriskolás hallgató, Keresztúri Krisztina, Kovács Ágnes, Kőszeghy Attila, Kulcsár Attila, Purity Attila, Rudolf Mihály Ybl- és Pro Architectura-díjas, Salamin Ferenc Ybl-díjas, Viszlai József Pro Architectura-díjas stb.) vont be a munkába.

A kisvárosi lépték szerinti fejlesztésnél figyelembe vettük a térségi szerepeket és az egyre növekvő idegenforgalmat. Az óvárosi településszerkezet védelmének érdekében az új, nagy területű, eltérő léptékű, nagy

forgalmú létesítmények – mint például az idősek otthona vagy a kistérségi szakorvosi rendelő – a város peremén kaptak helyet. Az új középületek révén kialakult településrészek idővel kapcsolatot teremtettek a víkendtelep és a belváros között. A vasúti és közúti híd közötti területen nagytelkes városi középületek kaptak helyet. A barokk Dessewffy–Rákóczi-kastély mellé középiskolai kollégium, vele szemben környezetvédelmi gimnázium és szakközépiskola létesült. A régi gimnázium helyén általános iskola és városi könyvtár jöhetett létre. Megújult és kibővült a Kereskedelmi és Idegenforgalmi szakközépiskola is. Ezzel a város egy erős oktatási központtá alakult. Alaposan átgondolt turisztikai programnak megfelelően a műemlék zsinagógát rendezvényházzá és kiállítóterré alakítottuk át, megvalósult az új színház, mely egyben városi művelődési központ is. Az új és megújult iskolák gondos és tudatos előrelátással tervezett aulái városi közösségi funkciót is kaptak, de nyáron egyben a konferenciaturizmust is szolgálják. Itt tartják többek között a Tokaji Írótábor rendezvényeit. Az elmúlt húsz év alatt a Szerelmi soron új pincesor épült, a hagyományos pinceépítéssel elemeinek tudatos felhasználásával. Az új technológiát meghonosító nagy borászatok magas építészeti minőséget hoztak létre. Ez új elem Hegyalja történetében, ahol a borfeldolgozás hagyományosan nem a szőlőkben történt, hanem a mezővárosokban. Hamarosan átadásra kerül az elhagyott kőbánya helyén épülő 2500 fős szabadtéri fesztiválszínház. A településen idegenforgalmi központ épült új, illetve felújított, három csillagos szálloda épületekkel. A főtéri, négy csillagosra tervezett Arany Sas szálló rekonstrukciója ugyan megakadt, de folytatása reménytelen.

Tapasztalatunk szerint több, mint egy évtized fejlesztő munkája, valamint Májer János polgármesterrel, a testületekkel, a műszaki osztály dolgozóival, és a lakossággal való jó együttműködés egyszerre kellett ahhoz, hogy Tokaj városának minősége érezhetően javuljon. A településfejlesztésben tíz év egyenlő egy „puttonnyal”. A város ma már majdnem háromputtonyos, de a célzott hatig még huszonöt évet kellene dolgozni. Ha továbbra is lesz fejlesztő politikai akarat és szakmai tudás, jó együttmű-

Farkas Pál: Paulay Ede színház és művelődési központ, Tokaj 2008

ködés, igényes lakossági öntudat, és egyet-akarás, úgy az eredmény nem maradhat el.

Forrás: Bodonyi Csaba: *Tokaj építészeti értéke, avagy ha az aszú 6 puttonyos, hány „puttonyos” a város?*

Bodonyi Csaba: *Tokaj város fejlesztése*, 2005.

A városfejlesztési munka elismeréseként Tokaj 1997-ben Hild-éremet, 2003-ban Kós Károly-díjat kapott, 2002-ben az UNESCO döntése alapján a Tokaji Borvidék Kulturtáj részeként Világörökségi területté vált. A városi főépítésszt 2003-ban az Év Főépítésze

címmel ismerte el az Országos Főépítész Kollégium. Bodonyi Csaba 25 éven át volt Tokaj főépítésze. 2011 novemberében történt lemondásának háttérben nem szakmai, hanem helyi politikai okok álltak. Májer János továbbra is polgármester, de kisebbségbe került a testületen belül. Abban bízhatunk, hogy a volt főépítész által generált folyamatok immár helyi kultúráként működve tovább haladnak a medrükben, és ezeket hamarosan egy hasonló szemléletet és szakmaiságot képviselő személy koordinálja majd. A helyi körülmények kedvező változása esetén az sem kizárt, hogy Bodonyi Csaba folytatja negyedszázados munkáját.

Bodonyi Csaba: *Tourinform*, Tokaj, 2007

BIZALOM ÉS KREATÍV PÁRBESZÉD – 25 ÉV TOKAJBAN

BESZÉLGETÉS MÁJER JÁNOS POLGÁRMESTERREL

Dénes Eszter – Terdik Bálint

Az Ön tevékenységét a Magyar Köztársaság Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetéssel ismerték el idén március 15-én, amihez a Szerkesztőség nevében is gratulálunk! Bodonyi Csaba 1987-től 2011-ig volt Tokaj főépítésze, együttműködésük huszonöt éven át töretlen sikerrel folyt. A helyi politika és az építész szakma általában elbeszél egymás mellett, Tokajban azonban a két fél egyértelműen egymásra talált. Mi volt a kulcsa ennek az együttműködésnek?

Én nem értek az építészethez, ő nem ért a pénzügyekhez. Egymás szakterületének tiszteletben tartása, folyamatos kreatív párbeszéd – ennyire egyszerű a titok.

A város találta meg az építészt, vagy az építész talált rá a városára?

Az építész mindig figyelemmel kísérte a város sorsát. Egy közös ismerősünk segítségével találkoztunk, és mondhatom, hogy az első pillanattól kezdve szimpatizáltunk egymással. Tudtam, hogy Bodonyi Csaba személyében egy olyan felkészült szakembert ismertem meg, aki képes lesz újratementeni a kisvárosi hangulatot, miközben egyedi értékeinket megmenti.

A feladatok szétválasztásán és a szaktudás kölcsönös elismerésén túl az Önök gyümölcsöző együttműködése egy olyan erős egymás iránti bizalmat feltételez, ami nem jellemző a mai hivatalok működésére.

Annyira megbízom benne, hogy máig tanácsot kérek tőle. Megoldásai, meglátásai – amelyekre olykor rácsodálkoztam – nélkülözhetetlenek. Volt például egy ingatlan, amit én eldózeroltattam volna, de a főépítész szerencsére nem engedte. A Zwack család megvásárolta, az épület egyes részeit megtartva Bodonyi Csaba megalkotta az ismert borházat, egy igazi csodát. Sok épületet mentett meg így. A számomra jelentéktelenben is meglátta az értéket. Minden ízében azon volt, hogy Tokaj megőrizze kisvárosi arculatát. Még a Penny Marketet is rá tudta venni, hogy a típussterv követése helyett épüljön be szervesen a környezetbe. Az irodában nem sokat tartózkodott, döntéseit a színnel vagy a cseréppel kapcsolatban, mindig az ügyféllel együtt hozta meg a helyszínen. Mindenre a legapróbb részletekig odafigyelt. Tíz év után már annyira megbíztak benne az emberek, hogy valami belső kényszer folytán olyan kérdésben is hozzá fordultak tanácsért, amiben hivatalosan maguk is dönthettek volna. Munkája páratlan Tokaj életében és az egész országban. Nagy úrt hagyott maga után, keressük a megoldást. Bodonyi Csaba szavaival élve a város mára elérte a 3 puttonyt, de a legkiválóbb aszú 6 puttonyos. Ahhoz, hogy Tokaj esszencia legyen, kell még pár évtized, és egy olyan főépítész, aki néhány évtizedig töretlenül alkot.

Országos szinten is ritka eset, hogy egy polgármesternek huszonöt éven

át bizalmat szavaz a lakosság. A helyi településfejlesztést Hild-éremmel, Kós Károly-díjjal, az Év Főépítésze címmel ismerték el. Tokaj visszakapta városi címét, majd járási rangját, 2002 óta a Világörökség része. Önök mindketten a hosszú távú városfejlesztés sikerében hittek. Huszonöt év elteltével milyen méreletet vonna?

Egy polgármester mindig elégedetlen, mert ha elégedett volna, akkor nem lenne rá szükség. Az elégedetlenség hangján tudok szólni, hiszen én benne élek a városban, és látom a problémákat. Hiába tudom, mit kellene tenni, ha a tulajdonosnak az nem áll szándékában, vagy nincs rá lehetősége. Nap mint nap küzdeni kell a hosszú távú gondolkodást nélkülöző, kicsinyes érdekek ellen, amelyek aláássák a jövő céljait, a város építészeti arculatára pedig egyértelműen károsak. Sajátságos problémája Tokajnak az aránytalanul magas telekár. A zsinagóga és a színház szomszédságában levő Tüzéptelep kulturális, kereskedelmi és parkolási célokra szeretnénk például hasznosítani, de az eladó irreálisan magas összeget kér érte. Ez a fajta hozzáállás gátat szab a fejlődésnek. Háromszoros telekárak mellett nem fognak idetelepülni a vállalkozások, munkahely hiányában pedig a lakosság fogyására kell számítani.

A két kitörési lehetőség a bor és az idegenforgalom. Tokaj városi minősége óriásit lépett előre, a bortermelés

Bodonyi Csaba: Hétszőlő Borászat, 1996

szintén sokat fejlődött, de az idegenforgalom mintha elmaradna ezektől.

Tokaj idegenforgalmi lehetőségei adottak, hiszen természeti szépségekkel, nemzeti parkkal, világörökségi területtel és nem utolsósorban kiváló borral rendelkezik. Desztinációként, hálózatba szervezett, szolgáltatásokkal megjelenő turisztikai fogadóterületként azonban még nem találta meg a helyét. A versenyképes desztináció megteremtése a turizmus növekedését eredményezi, közvetlenül kihat a helyi lakosság életszínvonalára. A vállalkozóknak is fel kell ismerni, hogy az idelátogatók számának növekedését csak programok folyamatos szervezésével lehet elérni, de a rendszer működőképességéhez az Önkormányzat mellett az ő anyagi áldozatukra is szükség van. Akkor tudna mindez hatékonyan működni, ha a vállalkozások támogatásával a

Tokajban, Hegyalján, Hernád-völgyben szervezett programok egy termékként összeállnának, és meg lehetne vele jelenni a piacon. Nem lehet egyedül a várostól elvárni, hogy erre forrásokat találjon, hiszen feladatai között elsősorban a szükséges infrastruktúra kiépítése szerepel. Építettünk konferenciaközpontot, színházat, hamarosan elkészül a Fesztiválfatlan. Ezeknek a létesítményeknek a megfelelő hasznosításával növekedhet az idegenforgalom. Jobban ki kellene használni a víziút lehetőségét is magas színvonalú szolgáltatás nyújtásával. A helyieknek kell felismerni saját érdeküket. Számos jó kezdeményezés van: a Tokaji Borászok Asztaltársaságának tagjai például arra szövetkeztek, hogy kizárólag kiváló minőségű bort adnak, és egy közös borkörút állomásaként egymást ajánlják az ide látogatóknak. A Szerelmi pincesor borászatai lecsófesztivált rendeznek, egy-

séges csapatot alkotnak. A Fertő-tó partján lévő Ruszt testvérvárosunkban a mienktől elmaradó idegenforgalmi infrastruktúra mellett, szezontól függetlenül, minden héten van valamilyen program. A főterén található állandó színpadhoz hasonló szeretnénk Tokajban is megvalósítani.

A világörökségi státusz a huszonöt év felénél érkezett. A dicsőségen túl hozott ez némi könnyebbséget a város életébe?

Számos uniós jogszabály, köztük a Natura 2000 szorításában vagyunk, ezek sok feszültséget eredményeznek. Tokaja szőlőről és a borról híres, de most az egykori szőlőterületeken nem lehet bort termelni. A bürokratikus rendszer a gyors nyomvonal-ki-jelölésnél nem vette figyelembe a régi szőlőterületeket. Sok könnyítést kellene alkalmazni a műemlékek tekintetében is.

*Alulról nincs visszacsatolás?
Nincs esély a változtatásra?*

Magyarországon 1989 óta nincs az építésügynek és a városfejlesztésnek önálló minisztériuma, a szakma ezért nem tud olyan érdekérvényesítést kifejezni, amire szükség lenne. A politikára nem tud hatást gyakorolni, ezért nem tudjuk elérni, hogy az említett bürokratikus dolgokon könnyítsenek. Hiába kérjük, nem történik semmi. Ha az ember elmegy Csehországba, Lengyelországba, azt látja, hogy az épített örökségre rendkívüli módon vigyáznak. Ha a kormányzat az építészetnek fontos szerepet szánna, nemcsak Tokajban, hanem Budapesten is másképpen alakulnának a dolgok.

*Tokaj számos európai és tengerentúli testvérvárosi kapcsolattal rendelkezik.
A külföldi tapasztalatok,
az új ötletek miben segítik a lakosságot?*

Németországi utunk során a rendezettség és a város virágosítása nagy hatással volt a résztvevőkre. Pénzünk ugyan nincs, de seprűnk és virágmagunk nekünk is van, ezért

elindítottuk a virágosítást. Ma már meg is maradnak a kiültetett példányok. Egy kivétellel csak borvidékekkel van kapcsolatunk. A lengyel Iwonicz-Zdrój olyan fürdőváros, ahol nincs ipar, csak vendéglátás és szolgáltatás. Kiváló gyógyforrásait jól hasznosítja. Példáján keresztül egy komoly, pozitív szakértői vélemény esetén mi is szeretnénk kihasználni a termálvíz adta lehetőségeket.

A fellendülést sokan az elkerülő úttól és az M3-as autópályával való összeköttetéstől remélik.

A fellendüléstől függetlenül, az épített örökség megőrzéséhez tehermentesíteni kell a belvárost és a kertvárost az elviselhetetlen kamionáradattól. Az elkerülő út bekerült az Országos Területrendezési tervbe. A Nyírttelekről induló új nyomvonal a Tiszánagyfalu alatt épülő új híd felé haladna. Megvalósulása esetén az itt élők életminősége jelentősen javulna, és a turisták sem benzingőzben kortyolnák a finom borokat. Hosszútávon pedig a Nyíregyháza felé, illetve a debreceni repülőtér irányába tartó vonalakra kell koncentrálni.

A térségfejlesztésnek Ön szerint milyen irányban kellene mozognia?

A jövő a borászaté, és a vele kapcsolatos épített környezetre, táji értékekre alapozott turizmusé. Ehhez minőségi borkultúrát kell képviselni, a PET-palackos bor nem kívánatos. A minőségi bortermelést kell segíteni. Ehhez olyan birtokviszonyoknak kell létrejönniük, hogy a bortermelés egy család megélhetését megfelelő színvonalon biztosítsa. Az idegenforgalom terén turisztikai csomópontot kell létrehozni. A rendkívül sikeres sátoraljujhelyi Zemplén Kalandpark, a sárospataki Végardó fürdő, vagy az épülő tokaji Fesztiválfatlan mind állami beruházások, a térség egészét szolgálják. Hiány van négycsillagos szállodákból, pedig ezekre van a legnagyobb igény. A három desztinációnak – Tokaj, Sárospatak és Sátoraljujhely – összefogottan kell végeznie a beutaztatást. Ezt a terméket egységként kell kezelni és eladni, nem pedig rivalizálni egymással. Mindezek mellett olyan ipart kell létrehozni, amelynek hagyománya van Hegyalján. Ilyen például a kádármesterség; itthon nem gyártunk annyi hordót,

Bodonyi Csaba: Hotel Kelep, Tokaj 2012 fotó Zsitva Tibor

amennyire szükségünk van. Üveghutákat kellene létrehozni, hogy ne külföldről vegyüka palackozógépekben használt üvegeket. Szélesebb körben kellene hasznosítani ásványkincsünket, a zeolitot. A meglévő kőbányákat kellene tovább működtetni, és nem a környezetszennyező ipart behozni.

Ezek mennyire szabályozható dolgok, hogyan lehet ezeket generálni?

Generálja a kormány, mert benne vagyunk az adókedvezményi körzetben, csak a helyi politika kellőképpen nem ad ennek hangot. Hiányzik a megfelelő PR-munka. A kínálatot be kell mutatni és terjeszteni kell, papíralapon és digitálisan is. Értékeinket elfeledtük, még belföldön sem tudnak ró-lunk semmit a jó boron kívül, de ez utóbbinak sem jó reklám, ha egy népszerű bevásárlóközpont alacsony áron kínál minősíthetetlen bort Tokaji néven.

Kinek a feladata ez a PR-munka?

Egyértelműen a mindenkori kormányzat feladata. A Balatonnal már évek óta sikeres

akció folyik, de közben elfeledkezünk az ország többi régiójáról. A Magyar Televízió közpénzen, naponként élő bejelentkezésel közvetíti a balatoni régió minden eseményét, rendezvényeket visz oda. Nem beszélve a kereskedelmi televíziókról!

Sehol a világon nem képzelhető el egy igényes borkereskedés kínálata Tokaji nélkül. Igazi presztízstermékünk. A hazai minőségi borfogyasztás egyre növekszik. Mit ért Ön az igényes borkultúra képviselőjén?

Az emberek fejében kell rendet tenni, a PET-borkultúrát el kell felejteni. Sokan akarnak pillanatok alatt meggazdagodni, és bár a verseny nem nekik áll, de vésszesen húzódik, ezért be kellene avatkozni. Borkommandóra lenne szükség, szabályozni kellene az értékesítési jogot. Ezt a terméket ennél jobban kell védeni. Vannak, akik a nagyobb eseményekhez igazodva tíz nap alatt akarnak extraprofitot, míg mások egy év alatt, minőségi termékkel érik el ugyanezt. A civil kezdeményezésekben van erő, de több támogatóra van szükségük ahhoz, hogy egy nagy, nehéz sár ne húzza le a települést.

Probléma az is, hogy a külföldi tulajdonban lévő nagy borászatoknak nem érdeke a turizmus fejlesztése. A szőlőberuházásokon kívül mást nem generálnak.

Demeter Ervin kormány megbízott kezdeményezésére idén májusban világörökségi építészeti konferenciát tartottak Tokajban. 2011-ben Bodonyi Csaba Öntől független politikai okok miatt lemondott főépítési megbízatásáról. A kultúrtáj arculatának megőrzésére Tokajban milyen lehetőséget lát a jövőben, a konferencia milyen ajánlásokat fogalmazott meg ezen a téren?

A konferencia résztvevői egyetértettek abban, hogy öt falunként, illetve minden város esetében szükség van egy főépítészre. Egyedül ez garantálhatja a kultúrtáj megőrzését. Amennyiben Tokajban nem lesz a jövőben főépítész, csak hivatalnok, nagyon rossz sorsnak nézünk elébe. Az építési szabályzat végrehajtása önmagában még nem jelenti a hangulat, az egységes arculat megtartását. A főépítész rendszerben látja a települést, tárgyal az építetőkkel, ő győzi meg őket adott esetben a jobb,

Tokaj, belvárosi életkép

városképi illeszkedés szempontjából is kedvezőbb megoldásról. Nálunk még az is előfordult, hogy át is tervezte a házat, hi-

szen ugyanabból a pénzből lehet jót és rosszat is építeni, az értéknövekedés pedig meggyőző erővel hatott az amúgy jó szán-

dékú építetőkre. Egy ilyen jó gazda nélkül bizony fennáll az elgagyisodás veszélye.

Bodonyi Csaba: Dombi Sámuel Egészségközpont, Tokaj 2011 fotó Zsitva Tibor

Bodonyi Csaba: Fesztiválatlan terve, Tokaj 2012

Javaslat Makovecz Imre sevillai pavilonjának áthelyezésére

Az építészekről főépítész szemmel

Jó lenne felhagyni már a múlt századi építészeti individualizmussal, a jelenkori sztárépítészeti allűrökkel és az önmegvalósító képzőművészeti attitűddel. Mi építésszek, településtervezők még mindig adósak vagyunk annak megválaszolásával, hogy miért harmonikusabbak, élhetőbbek, szebbek a nem tervezett települések vagy településrészek, mint a tervezettek, a teoretikusok, a szabályozottak, a csináltak. Nekünk, főépítészeknek kell látnunk és

láttatnunk, hogy minden alkotás és alkotó idő- és térbeli kontextusban él. Egy evolutív folyamat része, melyben a közösségek által alkotott személytelen település az örök, és nem a cserélődő épületek, hanem ezek harmóniája. Az irodalomhoz hasonlóan beleszületünk egy építészeti nyelvbe. A meglévő nyelven kell újat mondanunk, ettől az építészeti nyelv is fejlődik. Nem szükséges tehát új nyelvet teremteni. S higgyük el, különbözni nem olyan nagy dolog. Ehhez elég megszületni. A nagy dolog együttműködni, közösséget, kultúrát teremteni és folytatni.

A főépítészekről építész szemmel

Ne legyünk merev hivatalnokok. Éljen a kreativitás, a segítő együttműködés és a kollegialitás. Mi főépítészek településszinten gondolkodó, „kultúrapótlók” és „harmónia-felügyelők” vagyunk. Mindezt olyan intenzíven és önzetlenül, szolgálatként kellene tennünk, hogy egyszer csak ne legyen ránk szükség, mert van általános építészeti kultúra.

Bodonyi Csaba: *Az építészeti szakma helyzete alulnézetből*, 2011.

CHIEF ARCHITECTS CSABA BODONYI – TOKAJ

Csaba Bodonyi worked as the Chief Architect of the town of Tokaj for 25 years. The place of origin of the famed Tokaji wines, Tokaj is an iconic wine-producing area that was spared from destruction during the aggressive development projects of the previous political system. As Chief Architect, Csaba

Bodonyi made a successful effort to unravel the genetic information of the location and to further develop its unique values by transmitting both the genius loci and the defining elements of the prevalent culture of architecture towards the leadership, the population and the fellow architects. Working with highly qualified architects, he carefully planned and co-ordinated building

conservation projects as well as the construction of an underground cable system, a promenade and a series of new buildings in the past 25 years. Brought to fruition, his decade-long enterprise is a considerable improvement of the quality of life in the city. As recognition of his work, Tokaj was awarded several prizes and was designated as a UNESCO World Heritage site in 2002.